

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: *«Державна політика у сфері забезпечення національної безпеки України»*

Виконав: студент 4 курсу за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування денної форми навчання
Ростислав СТРИХАРЧУК

Керівник: кандидат наук з державного управління
Юрій МАЄВСЬКИЙ

Рецензент: кандидат наук з державного управління
Олена КОПАНЧУК

АНОТАЦІЯ

Стрихарчук Р. М. Державна політика у сфері забезпечення національної безпеки України. – Рукопис.

У бакалаврській роботі запропоновано розв'язання актуального наукового завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України.

На основі аналізу теоретико-прикладних засад було розроблено для реалізації успішної програми стратегічних управлінських рішень щодо розвитку сфери національної безпеки України, визначено, що необхідно взяти до уваги ряд стратегічних управлінських рішень щодо розвитку соціально-економічної системи в сфері національної безпеки на всіх рівнях управління.

В процесі аналізу практичної діяльності у сфері національної безпеки на регіональному рівні встановлено, що плани основних заходів цивільного захисту місцевої ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Хмельницького району на 2019-2023 рр. виконано на 100 %. Крім того, очікуються й подальші результати в галузі забезпечення законності правопорядку, прав і свобод громадян, оборонної роботи у Хмельницькій територіальній громаді.

Запропоновано основні точки зору науковців щодо поняття «національна безпека», охарактеризовано законодавство у сфері забезпечення національної безпеки України, а також описано вже реалізовані державні рішення у сфері національної безпеки на основі світового досвіду. Положення, наведені у рекомендаціях та висновках, а також запропонований проект можуть бути використані вищими органами державної влади для розвитку проектів та стратегій у даній сфері.

Ключові слова: публічне управління, національна безпека, стратегія, програма розвитку, стратегічні орієнтири, оборонна робота, цивільний захист, воєнний стан.

ANNOTATION

Stryharchuk R. M. State policy in the sphere of ensuring national security of Ukraine. - Manuscript.

The bachelor's thesis offers a solution to an actual scientific task, which consists in the theoretical justification and development of practical recommendations for the improvement of state policy in the sphere of ensuring the national security of Ukraine.

On the basis of the analysis of theoretical and practical principles, a successful program of strategic management decisions regarding the development of the national security sphere of Ukraine was developed, it was determined that it is necessary to take into account five strategic management decisions regarding the development of the socio-economic system in the sphere of national security at all levels of the country a lark.

In the process of analyzing practical activities in the field of national security at the regional level, it was established that the plans for the main measures of civil protection of the local link of the territorial subsystem of the unified state system of civil protection of the Khmelnytskyi district for 2019-2023 have been fulfilled by 100%. In addition, further results are expected in the field of ensuring the legality of the law and order, rights and freedoms of citizens, defense work in the Khmelnytskyi Territorial Community.

The main points of view of scientists regarding the concept of «national security» are offered, the legislation in the field of ensuring national security of Ukraine is characterized, and already implemented state decisions in the field of national security are described based on world experience. The provisions given in the recommendations and conclusions, as well as the proposed project, can be used by higher state authorities for the development of projects and strategies in this area.

Keywords: public administration, national security, strategy, development program, strategic guidelines, defense work, civil protection, martial law

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	9
1.1. Сутність та основний зміст національної безпеки.....	9
1.2. Основні етапи та принципи реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні	12
РОЗДІЛ 2	
СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	19
2.1. Нормативно-правове регулювання сфери національної безпеки України.....	19
2.2. Аналіз особливостей реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні	24
РОЗДІЛ 3	
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	33
3.1. Адаптація світового досвіду реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні	33
3.2. Розробка стратегічних орієнтирів щодо державної політики у сфері національної безпеки України	43
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією з найважливіших складових процесу українського державотворення є діяльність державних органів влади та зацікавлених громадянських структур у забезпеченні національної безпеки. Крім того, питання національної безпеки та методи її забезпечення є абсолютно новими для України, оскільки в попередні історичні епохи (державну та бездержавну) національна безпека не виникала як напрям першочергової політичної діяльності в державі. Наразі справи йдуть принципово інакше.

Становлення національної безпеки слід розглядати як неодмінну умову розбудови сучасної держави. 30-та річниця незалежності справедливо свідчить про те, що Україна все ще перебуває на етапі усвідомлення феномену національної безпеки, а фактичні результати в цьому плані невтішні (втрати кадрів, території, інформаційного простору, економічних активів тощо). Повернення до втраченого, посилення входження в європейську економіку, політику, національну оборону, комунікаційного простору є надзвичайно актуальними завданнями для України.

В умовах анексії Криму, терору на Донеччині, Луганську та взагалі повномасштабної жорстокої війни росії проти України, її мирних громадян, є особливо актуальним вивчення питання національної безпеки нашої країни.

Пріоритетним завданням національної політики є збереження суверенітету. Вирішення проблем у цій сфері буде можливим лише за умови взаємодії та координації суб'єктів управління на національному та міжнародному рівні відповідно. Дуже важливим є аналіз стану країни, правової бази України та міжнародного досвіду в цій сфері.

У роботі досліджено питання правової основи забезпечення національної безпеки України на основі нормативно-правових актів, а також прогалини в управлінській діяльності, що є вагомим внеском у вдосконалення принципів, форм і методів цієї роботи з урахуванням вимог часу.

Проблема забезпечення національної безпеки України з моменту її заснування як вагома частка державотворення, і до теперішнього етапу розвитку – наведена у працях таких науковців: О. Глазов, В. Ліпкан, А. Колодій, В. Циганов, М.Б. Левицька, Л.В. Чупрій, В.Г. Пилипчук, В.Я. Настюк, О.О. Вовк та інші.

В Україні наукові результати західних авторів активно використовуються в різних аспектах забезпечення національної, регіональної та міжнародної безпеки (Ф. Белі, К. Даудінга, Ф. Кімбера, Д. Яворські, Е. Ціммермана, Д. Сірінга, А. Лійпхарта, П. Свенсона, Л. Гурвіца, К. Ейка, Р. Кімбера та ін.).

Загальна кількість наукових розробок, присвячених різним аспектам еволюції вітчизняної сфери національної безпеки, продовжує зростати. При цьому необхідно враховувати швидкісну зміну майже всіх чинників, що впливають на національну безпеку, як в Україні, так і за її межами. Це уможлиблює подальше наукове розуміння безпекової діяльності як невід’ємної частини процесу розбудови нації, що підтримує фундаментальні питання розвитку нації в новій державі. Головна з них – здатність українців у державницькій організації відстоювати власну суб’єктність, забезпечувати оптимальне стратегічне цілепокладання та реалізовувати намічені перспективи розвитку, наполегливо визначаючи свої координати на шкалі успішних і невдалих держав. Власне, цим і визначається актуальність роботи.

Мета та завдання дослідження. *Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України.*

Для досягнення поставленої мети в роботі були визначені та вирішені такі *завдання*:

- з’ясувати сутність та основний зміст національної безпеки;

- проаналізувати основні етапи та принципи реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні;
- охарактеризувати нормативно-правове регулювання сфери національної безпеки України;
- проаналізувати особливості реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні;
- визначити світовий досвід в реалізації державної політики у сфері національної безпеки та провести паралелі з українською практикою;
- розробити стратегічні орієнтири щодо державної політики у сфері національної безпеки України та запропонувати Проект «Нагальні вектори розвитку Міністерства оборони України».

Об’єкт дослідження – процес реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні засади управління державною політикою у сфері національної безпеки в Україні.

Методи дослідження. В бакалаврській роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи, які дозволили обґрунтувати і удосконалити процес управління організацією та реалізацією туристичних послуг.

Для розв’язання визначених завдань використовувалися такі методи дослідження: синтезу та логічного аналізу (під час узагальнення, розкриття сутності та особливостей реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні); евристичні методи (для розробки стратегічних орієнтирів щодо державної політики у сфері національної безпеки), метод порівняльного аналізу (при визначенні світового досвіду в реалізації державної політики у сфері національної безпеки), індукції та дедукції (під час вивчення нормативно-правового регулювання сфери національної безпеки України) тощо.

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження, аналітичні та звітні документи Хмельницької ОВА, нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення бакалаврської роботи узагальнено та доведено до практичних висновків та пропозицій щодо реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні, положення, наведені у рекомендаціях та висновках можуть бути використані вищими органами державної влади для розвитку проектів та стратегій у даній сфері.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення і висновки бакалаврської роботи були апробовані на науково-практичних заходах, а саме:

Розробка стратегічних орієнтирів щодо державно-управлінських рішень у сфері енергетики. Збірник тез XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» (м. Хмельницький, 7 грудня 2022 року);

Національний бренд України як вагома складова інформаційної політики України. Збірник тез XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні» (м. Хмельницький, 7 грудня 2022 року);

Чинники актуальності успішного управління у сфері національної безпеки України. Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (м. Хмельницький, 18 травня 2023 року).

Обсяг та структура роботи. Бакалаврська робота має загальний обсяг 50 сторінок і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та основний зміст національної безпеки

Термін «національна безпека» застосовується до широкого кола соціальних інститутів для характеристики їх захищеності від різноманітних негативних впливів природного та соціального характеру. Це поняття характеризує ступінь і стан захищеності життєво важливих інтересів, прав і свобод людини, суспільства і країни від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь і статус відсутності загрози правам і свободам, основним інтересам і цінностям людини, суспільства. Його можна розглядати як специфічну властивість динамічної системи, комплексний критерій оцінки її якості та ефективності [3, 4].

«Національна безпека» — це кількісна та якісна ознака розвитку соціальної системи, тобто це не просто оцінка певної безпеки цієї системи з точки зору загроз потенційних та нагальних. Відображення впливу тенденцій розвитку та суспільних умов на його інститути можна спостерігати в підтримці якісної визначеності соціальної системи та її вільному функціонуванні, що узгоджується з її внутрішньою природою.

Концепція національної безпеки має кілька визначень, кожне з яких має свої унікальні точки зору та тлумачення, як показано в таблиці 1.1.

По-перше, важливо визнати, що офіційне тлумачення «державної безпеки» визначає її як підрозділ «національної безпеки» і відноситься до неї як до окремої та універсальної. Цікаво розглянути різні інтерпретації цієї ідеї, висунуті дослідниками, згаданими раніше [41].

Варто звернути увагу на офіційне тлумачення визначення, яке викладено в Законі України «Про національну безпеку України». У визначенні зазначено, що захист державного суверенітету, територіальної цілісності,

демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів є необхідним для забезпечення національної безпеки України від реальних та потенційних загроз [28].

Таблиця 1.1

Точки зору науковців щодо поняття «національна безпека»

Науковці	Суть поняття «національна безпека»
О. Глазов	Захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни [5].
В. Ліпкан	Сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі та державну стратегію в галузі забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей [14].
А. Колодій	здатність суспільства запобігати і протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам його функціонуванню і розвитку [13].
В. Циганов	Міра реального рівня прав і свобод членів людського співтовариства (громадян), відповідної цьому співтовариству держави [13].
М.Б. Левицька	Стан захищеності громадянина, суспільства й держави [13].
Л.В. Чупрій	Стан захищеності життєво важливих інтересів та цінностей людини і громадянина, суспільства й держави задля забезпечення сталого розвитку суспільства, своєчасного виявлення, нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам та запобігання їм [13].
В.Г. Пилипчук	Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, економічного, науково-технічного та оборонного потенціалу України від зовнішніх і внутрішніх загроз, терористичних, розвідувальних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організованих злочинних організацій, окремих груп та осіб на життєво важливі інтереси України [13].
В.Я. Настюк	Система загальних та спеціальних заходів, які гарантують стабільне та надійне існування держави як політичної організації всього суспільства, а також забезпечують її захист від реальних і потенційних загроз (ризиків) зовнішнього та внутрішнього характеру, які можуть завдати шкоди її нормальному функціонуванню [13].
О.О. Вовк	Стан захищеності державної влади, територіальної цілісності, суверенітету, громадської злагоди, що забезпечуються діяльністю державних органів не лише законодавчо, а й реально, а державна безпека є складовою частиною національної безпеки [13].

*Примітка. Складено автором на основі джерел [5; 13; 14]

Спираючись на інформацію, наведену в таблиці 1.1, можна зробити висновок, що національна безпека служить адекватним засобом захисту

національних ресурсів, цінностей та інтересів, як громадських, так і особистих, від загроз, що походять з країни або з-за її меж.

Основним напрямком національної безпеки є забезпечення конституційних прав, свобод і цінностей громадян, а також захист цілісності держави, її суверенітету та територіальних кордонів. Крім того, національна безпека передбачає збереження суспільного, морально-етичного, культурно-історичного, інтелектуального, матеріального та інформаційного середовища, а також забезпечення збереження природних ресурсів і навколишнього природного середовища.

У забезпеченні національної безпеки беруть участь такі суб'єкти управління: президент, органи виконавчої та законодавчої влади, служба безпеки та державного кордону, органи самоврядування, місцеві державні адміністрації, збройні сили, інші військові формування відповідно до законів країни, а також громадяни та їх єдність.

Основні орієнтири національної безпеки:

– Суверенітет і влада країни належить її народу, який несе відповідальність за збереження її життєво важливих матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей, а також національних інтересів, що визначають потреби суспільства і держави. Успішна реалізація цих потреб забезпечує поступальний розвиток і суверенітет країни.

– Життєво важливим національним інтересам країни загрожують як поточні, так і потенційні явища та фактори, що загрожують національній безпеці.

– Воєнна організація держави складається з органів державної влади та військових формувань, які дотримуються законів країни. Ці утворення підлягають демократичному цивільному контролю з боку суспільства та існують для захисту національних інтересів країни як від зовнішніх, так і від внутрішніх загроз.

– Конституція і закони країни правоохоронні функції покладають на

органи державної влади, які відповідають за їх виконання.

Таким чином, основною метою державної політики у сфері національної безпеки і оборони є забезпечення: людина та громадянин – їхнє життя та гідність, конституційні права та свободи, безпечні умови життя; суспільства – їх демократичні цінності, добробут та умови для сталого розвитку; держави – конституційні інститути, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність; територіальній, природній довкілля – від надзвичайних ситуацій.

1.2. Основні етапи та принципи реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні

Державна політика у сфері національної безпеки спрямована насамперед на захист: людини та громадянина – її життя та гідності, конституційних прав та свобод, безпечних умов життєдіяльності.

Загальними принципами, що виокремлюють діяльність зі створення державної політики у сфері національної безпеки і оборони є:

1) принципи верховенства права, підзвітності, законності, прозорості та поваги до демократичного цивільного контролю за діяльністю та застосуванням сили секторами безпеки та оборони;

2) дотримання норм міжнародного права, участь у міжнародних зусиллях щодо підтримання миру та безпеки в інтересах України, міждержавних систем і механізмів міжнародної колективної безпеки;

3) розробки у сфері безпеки і оборони є основним інструментом реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони.

Варто зазначити, що етапи реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні чітко не розмежовані, тому ці етапи описуються через історичну послідовність діяльності державних органів управління у сфері забезпечення правових норм і гарантій з питань

національної безпеки в Україні, їх характеристика та практичне значення.

Першим кроком у осмисленні феномену національної безпеки та можливості його застосування в процесі державотворення є постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України», прийнятий 2 липня 1993 року. У цьому документі в контексті визначення національних інтересів України у сфері міжнародних відносин йдеться про «стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані із забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності», досі термін «національний інтерес» безпеки» взагалі не використовувався через негативну радянську спадщину, яку залишив СРСР, оскільки не було негайного усвідомлення того, що Україна більше не вважається «радянською державою».

У Конституції України (далі КУ) [11] термін «національна безпека» має декілька значень. Згідно зі статтею 92 КУ, де «основи національної безпеки» визначаються виключно законом України. Відповідно до статті 106 КУ зазначено, що Президент України «забезпечує національну безпеку» та «керує Радою національної безпеки і оборони». Відповідно до статті 107 КУ «Рада національної безпеки і оборони є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони України під керівництвом Президента України». Відповідно до статті 116 КУ Кабінет Міністрів України «здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України».

Правовим продовженням зазначених конституційних положень стала постанова Верховної Ради України «Про Концепцію національної безпеки України (основи державної політики)» [26]. Зокрема, вперше в державотворчих реаліях документ визначив суб'єктно-об'єктну структуру національної безпеки, її закріплені принципи, національні інтереси України, загрози національній безпеці України, основні напрями політики національної безпеки України в кожній конкретній сфері та загальну систему забезпечення національної безпеки України в її сучасному забудованому

середовищі.

Наступним за хронологією документом у сфері національної безпеки є Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», який регулює правові основи, склад, структуру, повноваження та функції організації та діяльності Ради [30]. Говорячи про історичний аспект, важливо визнати, що були створені Рада оборони України з відповідальним секретарем М. Вітовським та РНБО з секретарями В. Селіванов, В. Картавцев і В. Горбулін у 1991 р. У 1996 р. на зміну цим двом радам прийшла Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) на чолі з В. Горбуліним. Таким чином, інституційні основи Ради були створені у 1991 році, з подальшим конституційним затвердженням у 1996 році та законодавчим регулюванням її діяльності у 1998 році.

Закон України «Про основи національної безпеки України» [29], який вважається значною віхою у сфері національної безпеки і оборони, запровадив ряд нормативно-правових новацій. Це передбачало розширення кола суб'єктів забезпечення національної безпеки, пріоритетність національних інтересів України та визначення потенційних загроз як національним інтересам, так і національній безпеці.

Незважаючи на те, що на момент прийняття законодавчий акт був визнаний необхідним, ми вважаємо, що він мав ряд недоліків, серед яких:

- Замовчування важливих аспектів є загрозою для забезпечення національної безпеки.

- Уникаючи необхідності розвивати потенційні загрози в ключових енергетичному та фінансовому секторах, особливо в світлі олігархічного контролю, Україна може пом'якшити ризики, які інакше можуть підірвати її стабільність.

- Забезпечення національної безпеки стало одним із головних обов'язків Воєнної організації держави, як це спостерігалось в інерційному призначенні пострадянської доби.

Закон України «Про основи національної безпеки України» [29] слід підкреслити як «довоєнний» нормативно-правовий акт, якщо дивитися через призму сьогодення. Незважаючи на його значення та потенціал у державному управлінні з точки зору безпеки, він не був достатнім для того, щоб стати міцною основою для зміцнення української нації під час підготовки до її військового протистояння з росією. Насправді певні політичні фракції в Україні навіть відкинули можливість такої зустрічі. Примітно, що цей початковий нормативно-правовий акт з питань національної безпеки було прийнято за 11 років до початку російсько-українського міждержавного конфлікту на військовій основі.

Сфера національної безпеки в Україні зазнала подальшого регулювання та правового насичення через певний процес. Одним із помітних нововведень у сфері національної безпеки стало прийняття західної концепції: періодичні публікації Стратегії національної безпеки України. Як правило, переглядається після демократичних виборів нового глави держави, цей документ є своєрідною декларацією про наміри нової президентської команди у сфері безпеки. Прикладами таких стратегій є підписані Президентами В. Ющенком, В. Януковичем, П. Порошенком та чинна стратегія, підписана новообраним Президентом В. Зеленським [31-34].

Стратегія 2015 року як документ країни, яка стикається з потребою збройного захисту в умовах гібридної війни, нав'язаної Російській Федерації, називає речі відверто своїми іменами – окупація, військова агресія, безкарність із застосуванням сили, російська загроза, військові дії, паранаціональні організації, незаконні збройні утворення і т.д. Поки рано робити висновки щодо Стратегії 2020 [44]. Проте слід зазначити значне запізнення терміну її підписання. Згідно з чинним законодавством, новообраний глава держави має підписати документ протягом шести місяців після вступу на посаду. Шостий президент України зробив це майже через 16 місяців після дня інавгурації.

Для повноти аналізу слід нагадати ще одну теоретичну розробку за президентства В. Ющенка – теорію інформаційної безпеки в Україні [33]. Документ є спробою України протидіяти інформаційному впливу з боку Російської Федерації, масштаби якого посилюються. У документі, зокрема, зазначалося, що «в умовах глобальної інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції інформаційний простір став основним місцем конфліктів і боротьби різноманітних національних інтересів у різних країнах».

Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики України» [25] ст. 6 визначає принципи внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони (8 пунктів), проте фактично є повторенням законодавчих визначень, які містяться в попередньому документі, згаданому вище.

Важливо пам'ятати той факт, що на початку 2014 року система національної безпеки України зазнала симуляційного колапсу, не в змозі протистояти планам агресії росії. Так зазначено в Стратегії національної безпеки України (2015), що росія намагалася перешкодити волі українського народу до європейського майбутнього, окупувавши частину території України – Автономну Республіку Крим і місто Севастополь – і поширивши збройну агресію в Схід, намагається зламати єдиний демократичний світ, підриваючи основи міжнародної безпеки та міжнародного права, дозволяючи силі залишатися безкарною на міжнародній арені [34]. За підсумками 2014 року Україна втратила 7% своєї території (АР Крим, місто Севастополь, тобто т. зв. «ДНР» і «ЛНР»), близько 20% ВВП, 407 км державного кордону. Загибло понад 12 тис. громадян України. Понад 1,6 млн громадян стали біженцями.

У лютому-березні 2014 року вищих посадових осіб було призначено керівниками державних установ (в сфері забезпечення національної безпеки), які більшість із них наразі покинули Україну, побоюючись відповідальності за дії чи бездіяльність, що суперечать національним інтересам України...

У цьому контексті в Україні стався безпеково-самоорганізаційний парадокс, якого до цього часу не було вирішено, ба більше, нормотворча

діяльність по цій проблематиці лишається майже без позитивних змін. Громадянське суспільство виявилось силою, яка зірвала плани Москви щодо розколу України на «Малоросію» та «інші» регіони.

Особливої уваги заслуговує процес створення тактичних підрозділів (батальйонів, рот) за ініціативою тисяч добровольців. Перший добровольчий батальйон був створений безпосередньо на Майдані на початку 2014 року.

Порівняно з державними інституціями, громадянське суспільство в ситуації загроз суспільно-політичної еволюції, що характеризується підвищеною чутливістю до сприйняття соціально-політичної небезпеки, реагує миттєво з високою ймовірністю перенесення кримського сценарію на інші частини України. Відповіддю став рішучий захист фундаментальних цінностей українського народу, навіть в умовах неефективної (а то й відвертої бездіяльності чи зради) діяльності офіційної держави [22, с. 77].

Чому українське суспільство готове взяти до рук зброю на захист національних цінностей у 2014 році? Ключ до розуміння потенціалу військових дій правих в Україні лежить в її історії. М. Степіко стверджує, що прагнення до незалежності завжди корінилося у військовій силі українського народу. Історія українського війська протягом ХХ століття свідчить про те, що воно послідовно брало до рук зброю і формувало власні військові частини, твердо вірячи, що влада і збройна сила є єдиним засобом досягнення національної незалежності. Як засвідчили ХІХ-ХХ ст., а наразі й ХХІ ст. – ця «войовнича Україна» є не лише ознакою давніх часів, а й визначальною рисою минулого країни [12, с. 213].

Українська держава отримала вирішальний перепочинок завдяки реалізації моделі громадянського суспільства «військового виступу» у 2014 році, яка застала зненацька російське керівництво та спричинила плутанину в організації та діяльності. Ця пауза була необхідною для того, щоб політична система повернулася до конституційно визначених умов існування, дозволяючи вирішити нагальні питання безпеки та оборони.

Завершуючи теоретичний розділ дослідження, можна дійти висновку, що до певного часу з проголошенням незалежності про національну безпеку не згадувалося, це було табу через радянські наративи.

Аспект національно-безпекового процесу державного будівництва України можна розділити на два етапи: етап імітації 1991-2014 років, коли державні органи здебільшого проголошували національну безпеку, та суттєвий етап, який розпочався після 2014 року, коли національна безпека досягається шляхом комбінованого зусиллями держави та громадянського суспільства. Ставлення до національної безпеки виступає маркером про- чи антиукраїнських позицій серед учасників політики.

У 2014 році Російська Федерація окупувала частину території України та здійснила повномасштабний військовий напад, що виявило неадекватність української влади у збереженні національної безпеки. Слабкість української держави була частково компенсована внеском громадянського суспільства, як-от добровольчі батальйони, інформаційні мережі та волонтерський рух. Крім того, демократичні країни Європи та Північної Америки надали допомогу Україні в цей буремний час.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правове регулювання сфери національної безпеки України

Ідея «нормативно-правового забезпечення національної безпеки» охоплює як нормативне регулювання, так і виконання законів для управління національною безпекою. Крім того, це передбачає вдосконалення методів удосконалення поточних правових стандартів і створення нових, необхідних для виконання інноваційних завдань у сфері національної безпеки.

Згідно з цитованим джерелом [22], підтримка національної безпеки нормативно-правовими засобами, як зазначено в таблиці 2.1, передбачає встановлення та збереження необхідних організаційних і функціональних особливостей системи національної безпеки з дотриманням відповідних обмежень, використання нормативно-правових заходів у конструктивному та упорядкований спосіб.

Процес нормативно-правового забезпечення є багаторівневим і складним за своєю суттю, відповідно, важливо виділити конкретні завдання, які сюди входять:

- забезпечення чіткого розподілу функцій, прав і обов'язків суб'єктів системи національної безпеки, а також налагодження розподіленої системи взаємодії;
- покладання функції збору, обробки інформації та направлення результатів аналізу на відповідний рівень управління системою національної безпеки;
- раціональне створення системи прийняття управлінських рішень та запровадження відповідальних осіб.

Таблиця 2.1

Характеристика законодавства у сфері забезпечення національної
безпеки України

Нормативно-правовий акт	Короткий зміст
Конституція України [11].	Створено базу для подальшого розвитку законодавства, одним з напрямків якого є розвиток законодавства про національну безпеку.
«Про національну безпеку України» [28].	Визначено та розмежовано повноважень державних органів у сфері національної безпеки та оборони, закладення основи для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких пов'язані з національною безпекою та обороною, сил безпеки та сил оборони, визначення системи командування, управління та оперативної координації Сил безпеки та Сил національної оборони, яка запроваджує інтегрований підхід до планування у сфері національної безпеки та оборони, забезпечуючи тим самим цивільний контроль за установами безпеки та оборони та формуваннями та формуваннями сектору оборони
«Про Раду національної безпеки і оборони України» [30].	Визначено правові засади організації та діяльності Ради, її склад, структуру, компетенцію і функції
«Про Службу безпеки України» [42].	Відповідно до КУ визначено правові основи організації та діяльності Служби безпеки України, її загальну структуру.
Стратегія національної безпеки України [43].	Загрози з боку Російської Федерації були чітко окреслені та на них зосереджена увага системи державного управління забезпечення національної безпеки аж до повномасштабного збройного вторгнення на територію України.
Стратегія воєнної безпеки України [51].	Викладено огляд загроз національній безпеці та відповідних пріоритетів національної політики у сфері національної безпеки і оборони України у відповідних сферах безпеки.
Стратегії кібербезпеки України [42].	Відповідно до КУ визначено правові основи організації та діяльності Служби безпеки України, її загальну структуру.
«Про основи національного спротиву» [8].	Охарактеризовано правові основи особливостей системи забезпечення національної безпеки України з урахуванням реальної загрози збройної агресії з боку Російської Федерації.
«Про введення правового режиму воєнного стану» від 12 травня 2015 року [47].	Описано зміст правової системи воєнного стану, порядок введення та скасування воєнного стану, правові основи діяльності органів державної влади, військового командування, військового управління, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах воєнного стану, забезпечення права та інтереси людини і громадянина, свобода та права і законні інтереси юридичних осіб.

*Примітка. Складено автором на основі джерел [8; 11; 28; 30; 42; 47; 51].

Таким чином, правовою основою державної політики у сфері

національної безпеки і оборони є Конституція України, ЗУ «Про національну безпеку України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Службу безпеки України» та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші нормативно-правові акти, що реалізують Конституцію і закони України.

Конституція України є основою для подальшого законодавства, одним із яких є законодавство про національну безпеку. Вона має ґрунтуватися на принципах верховенства права та виконувати поставлені завдання.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає та розмежовує повноваження державних установ у сфері національної безпеки та оборони та закладає основу для інтеграції політики та процедур органів державної влади та інших державних установ у національну безпеку та оборону.

Зокрема, частина третя статті 3 Закону визначає основні національні інтереси України, ними є:

- національний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституціоналізм, невтручання у внутрішні справи України;
- сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства та держави для забезпечення зростання кількості населення та якості життя;
- інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, її членство в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних і взаємовигідних відносин з іншими країнами [28]. Стаття 4 зазначеного закону визначає державну політику у сфері національної безпеки і оборони, спрямовану на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, національної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та інших регіонів.

Особливе значення для забезпечення системи національної безпеки

України та будь-якої іншої легітимної держави має виявлення реальних та потенційних загроз національній безпеці та її інтересам. Розмежування правових джерел загроз національній безпеці та відповідних пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки і оборони України визначаються в законодавчих актах, серед яких: Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України та інші документи з національних питань безпеки і оборони, які ухвалюються РНБО та затверджуються указами Президента України.

Зокрема Стратегія національної безпеки України, схвалена Указом Президента України 14 вересня 2020 року [31]. Як підсумок, першопричиною загроз незалежності, суверенітету та демократії України залишається неефективність державних інституцій, що ускладнює формування та реалізацію ефективної політики.

З додатку А видно, що значення, яке надає національний адміністративний департамент системі національної безпеки, також ґрунтується на існуванні дедалі гіршого становища з нестачею фінансування, що створює проблеми щодо забезпечення оборонною чи наступальною зброєю, що разом із дисбалансом воєнних потенціалів України та російської федерації обумовлювало необхідність розробки нової стратегії воєнної безпеки.

Президент України своїм указом від 25 березня 2021 року ввів у дію Стратегію воєнної безпеки України.

У 2021 році, було прийнято Закон України «Про основи національного спротиву» [8]. Цей закон враховував потенційні загрози безпеці та національним інтересам України. Закон набув чинності 1 січня 2022 року. Одним із основних напрямків закону є визначення національного опору як комплексу комплексних заходів, спрямованих на захист України. Заходи передбачають участь громадян України у заходах із забезпечення воєнної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності держави. Він також

спрямований на стримування та відсіч агресії, одночасно завдаючи противнику неприйнятних втрат. Ці втрати були б достатньо серйозними, щоб змусити їх припинити збройну агресію проти України.

Важливо звернути особливу увагу на зміни, внесені в систему національної безпеки України до чинного Закону України «Про введення правового режиму воєнного стану» від 12 травня 2015 року після введення даного правового режиму в Україні 24 лютого 2022 року (див. додаток Б).

Вносячи зміни та доповнення до Закону України щодо правового режиму воєнного стану, держава та законодавчі органи зможуть краще координувати та своєчасно приймати рішення для забезпечення національної безпеки в державі з дотриманням законних процедур.

Згідно з частиною першою статті 15 Закону, органи військової адміністрації зобов'язані дотримуватись КУ, а також законів України, у тому числі про оборону України, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, про критичну інфраструктуру та інші відповідні правові акти чинного законодавства. Військові адміністрації виконують свої обов'язки відповідно до законів України, якими регулюються повноваження відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Це робиться з дотриманням особливостей, викладених у Додатку Б цього Закону.

Варто зазначити, що Стратегія національної безпеки та Воєнна доктрина є обов'язковими для виконання. Ці документи є основою для розроблення програм за конкретними сферами державної політики і складовими національної безпеки.

Сучасний стан національної безпеки в Україні є яскравим свідченням того, що законодавство в цьому питанні є значною мірою застарілим. Положення про взаємодію та координацію органів державної влади та їх владних структур як у мирний, так і в кризовий період не враховують нюансів нових видів агресії, що виникли. Це проявляється в розгортанні не тільки традиційних військових дій, а й невійськових методів боротьби. Крім того,

нормативно-правові акти у цій сфері містять низку суперечностей і потребують перегляду визначень окремих термінів. Таким чином існує необхідність запровадження європейських механізмів управління загрозами національній безпеці, які зможуть ефективно долати суперечності у чинному законодавстві. [5].

Для створення єдиної та адаптивної системи забезпечення національної безпеки необхідно внести необхідні зміни до чинного законодавства. Це потребує визначення та уточнення теоретичних позицій, які дозволять комплексно оцінити законодавство України щодо національної безпеки, відштовхуючись від тлумачень КУ, та завершуючи відомчими інструкціями.

При цьому особливу увагу слід звернути на вдосконалення Основного Закону щодо визначення принципів та особливостей функціонування системи національної безпеки. В Україні таким законом є Закон «Про основи національної безпеки України», прийнятий у 2003 році.

Суттєвим недоліком чинної редакції Закону є те, що більшість його положень мають не нормативний, а декларативний характер. За своєю суттю право має складатися з правових норм, які встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки (прав і обов'язків) учасників суспільних відносин. Інакше створюватимуться умови для суб'єктивної оцінки змісту, норм і стандартів, які вона реалізує.

2.2. Аналіз особливостей реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні

У зв'язку з тим, що на даний час в Україні введено воєнний стан, Указом Президента від 24 лютого 2022 року № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» утворено, зокрема, Хмельницьку обласну військову адміністрацію.

Тому, Хмельницька обласна державна адміністрація на період воєнного стану у своїй діяльності керується Законом України «Про правовий режим воєнного стану».

Так, відповідно до статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження і здійснення заходів воєнного стану, оборони країни, захисту громадян, громадської безпеки і порядку, охорони критичної інфраструктури, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, здійснення заходів з утворення тимчасових державних установ – військових адміністрацій.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» національна безпека України полягає у захисті державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз. Гарантування стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечення та підтримання належного рівня захисту населення і території від різних загроз і небезпек на основі загальної безпеки громадян, суспільства і країни.

Відповідно до Програми економічного та соціального розвитку Хмельницької області на 2022 рік безпека (і охорона довкілля) буде забезпечуватися шляхом реалізації заходів (див. додаток В). На місцевому рівні відповідальними за виконання цих заходів є Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в області; Департамент з питань цивільного захисту населення, Департамент природних ресурсів та екології облдержадміністрації; районні державні адміністрації; органи місцевого самоврядування.

Перед війною заходи цивільного захисту здійснювалися з ретельною оцінкою техногенного, природного та екологічного стану, а також ймовірності

виникнення можливих надзвичайних ситуацій.

Варто зазначити, що Комітет Хмельницької міської ради та Хмельницької ОВА, розглянувши звернення Управління з питань цивільного захисту населення та охорони праці про вимогу створення Плану основних заходів територіальної підсистеми цивільного захисту на 2022 рік, дотримуючись норм, встановлених відповідними нормативно-правовими актами, вирішив систематизувати основні заходи (див. додаток Г):

- з удосконалення територіальної підсистеми загальнодержавної системи цивільного захисту населення;
- з підготовки та визначення стану готовності до виконання завдань відповідно призначених органів управління, засобів та сил загальнодержавної підсистеми цивільного захисту;
- з контролю за додержанням вимог чинного законодавства в сфері охорони населення та територій від надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру;
- з підготовки керівного складу та спеціалістів (їх діяльність матиме зв'язок із організацією та здійсненням заходів цивільного захисту та населення відповідно до подій у випадках надзвичайних ситуацій).

На жаль, здається, що в таких надзвичайних ситуаціях відсутні належні механізми сповіщення, що створює значні ризики для громадян, особливо в поєднанні з потенційними травмами на виробництві. Вирішення цієї проблеми зумовлює необхідність своєчасного інформування населення, а також підвищення готовності як сил цивільного захисту, так і населення до дій під час надзвичайної ситуації. Проведення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам на виробництві, випадкам невиробничого характеру.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 року № 338-р Хмельницька міська ланка територіальної підсистеми ЄДС цивільного захисту працює у режимі надзвичайної ситуації. Виконуються

заходи у зв'язку із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). Медична допомога хворим на COVID-19 здійснюється у визначених закладах охорони здоров'я.

Ведеться облік захисних споруд цивільного захисту, найпростіших укриттів та споруд подвійного призначення. У 2021 році обстежено 12 захисних споруд цивільного захисту комунальної власності, 22 – приватної, 12 – державної.

Цього року відбулася спільна програма навчання оперативних служб на об'єктах, яка була зосереджена на підготовці до можливих надзвичайних ситуацій на небезпечних об'єктах у регіоні або на тих, де багато людей. Також було перевірено систему оповіщення, до складу якої ввійшли електросирени.

Додатково у 2021 році було проведено спеціальне навчання на МКП «Хмельницькводоканал», МКП «Теплокомуненерго», КП «Південно-Західні теплові мережі», КП «Хмельницька міська лікарня», ПрАТ «Хмельпиво» для набуття навичок виконання спеціалізованих робіт та заходів під час надзвичайних ситуацій. Навчання було спрямоване на оцінку загальної готовності та підготовленості.

Протягом 2021 року проводилась підготовка та вживалися практичні заходи щодо безпечного проходження льодовиків та весняної повені на водоймах. Це передбачало створення планів взаємодії зі службами цивільного захисту. Крім того, було проведено щорічний конкурс дитячого малюнку «Охорона праці очима дітей».

Крім того, впроваджувалися заходи щодо сприяння створенню безпечних та нешкідливих умов праці на різних підприємствах міста., профілактики та запобігання нещасним випадкам на виробництві, зокрема у 2021 році:

- проведено 36 планових перевірок стану охорони праці на підприємствах, у закладах комунальної форми власності;
- 59 обстежень щодо безпечної експлуатації дитячих атракціонів;

— 14 перевірок щодо організації безпечного перебування дітей у освітніх закладах, вивчення стану роботи з питань безпеки життєдіяльності та попередження дитячого травматизму.

У 2021 році проведено День цивільного захисту у загальноосвітніх школах, Тиждень безпеки дитини у дошкільних навчальних закладах міста. Проводилась робота з обстеження захисних споруд цивільного захисту, вживаються заходи щодо покращення власниками (балансоутримувачами) їх стану та утримання у готовності за призначенням (обстежено 25 споруд, 30 підвальних приміщень, пристосованих як найпростіші укриття). Розроблено зразок «Інструкції з охорони праці під час виконання обов’язків посадовими особами та іншими працівниками», який надіслано підприємствам та організаціям.

Проведемо аналіз повноважень в галузі забезпечення законності правопорядку, прав і свобод громадян, оборонної роботи за 2020-2022 рр. на прикладі роботи Хмельницької ОДА (ОВА) в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз повноважень в галузі забезпечення законності правопорядку, прав і свобод громадян, оборонної роботи у Хмельницькій територіальній громаді за 2020-2022 рр.

Показники	Значення, од.			Абсолютне відхилення, од.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р. (I)	2022 р. (I) - 2021 р.	2021 р. - 2020 р.
Перевірки системи оповіщення	4	4	4	-	-
Кількість обстежених споруд цивільного захисту комунальної власності до стану, придатного до використання	15	9	11	6	2
Кількість обстежених укрить	100	420	420	320	-
Засідання комісій щодо забезпечення ефективного функціонування міської ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту	4	4	4	-	-
Зменшення рівня травмованих внаслідок нещасних випадків, %	(10)	(10)	(10)	-	-

Продовження табл. 2.2

Показники	Значення, од.			Абсолютне відхилення, од.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р. (I)	2022 р. (I) - 2021 р.	2021 р. - 2020 р.
Проведення перевірок щодо профілактичних заходів, спрямованих на зменшення небезпечних факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві та випадкам травматизму не виробничого характеру	70	80	50	10	(30)
Пройшли навчання у сфері цивільного захисту, ос.	95	42	96	(53)	54

*Примітка. Складено автором на основі джерел [6; 45]

Відповідно до даних з таблиці 2.2, кількість інспектованих притулків у 2020 році значно зросла, порівняно з 2020 роком, на 320 одиниць. У період з 2020 по 2022 рік кількість перевірених споруд цивільного захисту, що перебувають у придатних для використання умовах, незначно змінилася. У 2022 році перевірка зниження факторів ризику, профілактики нещасних випадків на виробництві та профілактики нещасних випадків без травматизму зменшилась на 30 одиниць, що є негативним моментом.

З аналізу можна зробити висновок, що створення безпечних умов праці в м. Хмельницькому та Хмельницькій ОТГ передбачає забезпечення своєчасного оповіщення населення та оперативного реагування на виникненні надзвичайних ситуацій, а також зниження рівня виробничого та не виробничого травматизму, що допомагає створити позитивний клімат і запобігти шкоді.

Розглянемо більш детально, як змінилась кількість осіб, які пройшли навчання у сфері цивільного захисту у Хмельницькому районі за 2019-2021 рр. (рис. 2.2), інформація за 2022-2023 рр. є закритою на період воєнного стану, проте і без наочного прикладу можна дійти висновків, що ці показники збільшились у десятки разів у зв'язку із вторгненням РФ на територію України.

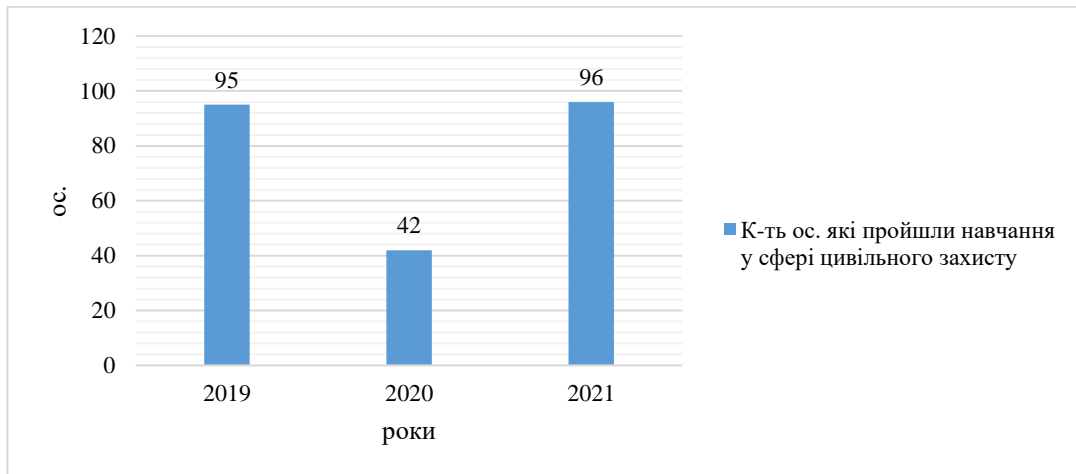


Рис. 2.2. Кількість осіб, які пройшли навчання у сфері цивільного захисту у Хмельницькій територіальній громаді за 2019-2022 рр. (на основі табл. 2.2.)

З рисунку 2.2. видно, що навчання у сфері цивільного захисту у Хмельницькому районі в 2021 році пройшли 96 ос., а у 2020 – 40 ос. Таким чином, можемо спостерігати тенденцію до збільшення кількості осіб у сфері цивільного захисту на прикладі громади, що дозволить забезпечити громаду та країну в цілому необхідними спеціалістами в сфері національної безпеки.

Комплексно вивчивши обов'язки Хмельницької ОВА щодо оборонної роботи, можемо викласти їх в хронологічному порядку. Перевірка цих обов'язків підкреслює обізнаність із обов'язками ОВА та методами реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні.

Відтак, із 3 березня 2022 року правоохоронні органи Хмельницької області почали використовувати дрони як захід безпеки та для моніторингу активності в громаді, зокрема над містом та прилеглими населеними пунктами.

Рекомендації щодо правил інформаційної безпеки під час війни були створені 17 березня 2022 року, як зазначено в джерелі [4].

На засіданні 31 березня 2022 року Рада керуючих Всесвітньої асоціації організацій, що експлуатують атомні електростанції (ВАО АЕС) підтримала заявку ДП «НАЕК Енергоатом» і прийняла рішення про передачу Компанії, а

також усіх її станцій та атомних енергоблоків, до Паризького центру ВАО АЕС. У результаті Хмельницька АЕС (яка складається з 2 блоків ВВЕР-1000) зараз переведена до цього центру. До цього переїзду українські АЕС перебували в юрисдикції Московського центру ВАО АЕС з моменту його створення в 1989 році.

Також 3 квітня 2022 року відбувся перший обмін за сприяння Центру обміну полоненими при Службі безпеки України. Це дозволило благополучно повернутись до своїх домівок трьом захисникам.

Продовжуючи питання напрямів безпекової діяльності Хмельниччини також було прийнято ряд державно-управлінських рішень Хмельницькою ОВА:

— Запровадження комендантської години було оголошено 23 квітня 2022 року. У ніч з 23 на 24 квітня її було змінено з 23:00 до 5:00. Причиною такого рішення стали розвіддані, зібрані щодо потенційних загроз вибухових атак на певні місця у Великдень

— 15 травня 2022 р. було проведено громадську ініціативу «Сади Перемоги», її сприйняли багато українців як засіб забезпечення продовольчої безпеки.

— 18 травня 2022 року відбулася зустріч із польським парламентом щодо відновлення ЛЕП «ХАЕС-Жешув». Було обговорено питання встановлення нових довготривалих економічних зв'язків, а також надання притулку і підтримки переміщеним особам, які шукають притулку в Польщі.

— В інтересах безпеки громадян 10 серпня 2022 року прийнято постанову про впорядкування роботи громадського транспорту під час авіанальоту [47].

— 19 жовтня 2022 р. за сприяння ДСНС Хмельниччини та нацполіції, на базі Грицівського ВПУ № 38 було прийнято рішення відкрити «Клас безпеки».

— 24 січня 2023 року на Хмельницькій АЕС розпочала роботу Постійна місія Міжнародного агентства з атомної енергії. На місце прибуло коло експертів МАГАТЕ зі США та Індії. У рамках місії відбулася зустріч з керівництвом віце-президента АЕС.

— 4 березня 2023 року відбулося пленарне засідання 15 позачергової сесії Хмельницького обласного комітету, на якому делегати прийняли важливе рішення про припинення оренди та користування угоди з релігійними групами, які не відповідають вимогам законодавства.

— 11 квітня 2023 року в ніч з 15 на 16 квітня прийняли рішення зміни комендантської години з 00:00 до 3:00.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Адаптація світового досвіду реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні

Трагічній події військового конфлікту між Україною та Російською Федерацією передували різноманітні причини, нехтування якими може призвести до масштабних негативних наслідків. Серед цих причин особливе місце займає недосконалість системи національної безпеки, яка до певного періоду продовжувала розвиватися на базі застарілої системи не враховує сучасних реалій. Слід також згадати розвиток систем забезпечення національної безпеки України під впливом окремих світових акторів, які зі зрозумілих причин переслідують насамперед власні національні інтереси. Україна протягом усього періоду незалежності не мала чіткої, системної та скоординованої зовнішньої політики, не мала статусу зрілого міжнародного суб'єкта, щоб адекватно реагувати на зовнішню агресію. Ці та інші аспекти ще потребують вирішення, а систему вдосконалено.

У контексті зазначеного, враховуючи євроінтеграційний вибір України та динамічний і суперечливий характер її внутрішньополітичного життя, доцільним є вивчення зарубіжного досвіду державної політики у сфері забезпечення національної безпеки.

Демократичні аспекти системи національної безпеки Великобританії заслуговують на особливу увагу, оскільки вони стосуються забезпечення необхідного рівня секретності – з одного боку, та свободою слова і правом на інформацію – з іншого. Подібний досвід втілюється у систему спеціальних «повідомлень ДА» (DA Notices). Ці повідомлення (які до 1993 р. називалися «D Notices») – офіційні прохання до редакторів ЗМІ не публікувати й не повідомляти певну інформацію з міркувань національної безпеки. «Повідомлення ДА» є рекомендаційними, тому редактори ЗМІ (теоретично)

можуть їх ігнорувати без наслідків для себе, але на практиці вони зазвичай прислухаються до побажань уряду. В окремих випадках, відповідне міністерство чи відомство може вимагати поліцейського та/або судового розслідування справи, у тому числі спробувати через суд заборонити оприлюднення певних матеріалів. Зараз системою «повідомлень ДА» опікується Дорадчий комітет оборони, преси та телерадіомовлення (The Defence, Press & Broadcasting Advisory Committee), а поточну роботу веде постійний Секретар цього комітету [2]. Такий підхід є свідченням ефективної взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства, та є важливим для впровадження в Україні, адже системна «інформаційна війна» як у середині країни, так і ззовні є сьогодні найбільш поширеною не тільки на вітчизняних просторах, а й у більшості держав світу.

Польща завжди намагалась підтримувати імідж надійного партнера, тому була готова за необхідності направляти підрозділи своїх Збройних сил у будь-яку частину світу, навіть якщо це не відповідало її першочерговим оборонним інтересам. Ці кроки сприяли переходу країни з позиції «споживача» безпеки на позицію її «творця». Це було необхідною умовою, щоб союзники цілком рахувалися з її позицією [2].

Досвід Федеративної Республіки Німеччини є цікавим передусім через те, що ця держава, попри вкрай проблемну політико-історичну спадщину, вже достатньо давно закріпилася як повноцінний член «європейського демократичного клубу». У фокусі подібних політико-історичних трансформацій німецький досвід становлення та розвитку «сектору безпеки» сучасного зразку слід аналізувати через призму цілісного феномену, що має «внутрішню» (культурно-політичну) та «зовнішню» (освітньо-політичну) складові. Обидві вони пов'язані з концепцією «*Innere Führung*» («керівництво та громадянська освіта» або «внутрішній контроль»). Сьогодні система «*Innere Führung*» вважається унікальною. Основоположником цієї концепції є Вольф Граф фон Баудіссін, а його ідеї формувалися на «неприйнятті нацистського

режиму».

Концепція фон Баудіссіна, покладена в основу «*Innere Führung*», заснована на трьох передумовах:

1) військовослужбовці, військова політика та стратегія мають розглядатися в сучасному, далекоглядному розумінні того, з якими війнами держава може зіштовхнутися в майбутньому. Відповідно до його поглядів, військові не розглядаються знаряддям ведення війни, а головним чином знаряддям підтримки миру;

2) він вивів ідею про те, що, через ядерну загрозу, військові повинні діяти на полі бою вкрай незалежно, а тому мають бути внутрішньо мотивованими. У результаті традиційні відносини між солдатом і його командиром, які зводяться до підпорядкування наказам, втратили свою актуальність та мали бути замінені керівництвом на основі співробітництва;

3) третя передумова концепції полягає у припущенні, що демократичне суспільство є чимось більшим, аніж об'єднання громадян з демократичним урядом. «*Innere Führung*» просувала демократичну, легко застосовну на практиці лінію поведінки, і він прагнув, щоб військові теж її прийняли. Баудіссін відстоював цей підхід у той час, коли німецьке суспільство усе ще мало досить стриману позицію відносно демократії як такої [2; 10].

Сьогодні ці принципи важливо враховувати у розвитку власної державної політики, проте, звісно, що з певними модифікаціями тих чи інших положень. Як видається, фундаментом цієї концепції є демократичні засади співробітництва.

Продовжуючи дослідження, варто пригадати досвід нацбезпеки США. Зважаючи на те, що за формою державного правління США – президентська республіка, глава держави (як керівник виконавчої влади і Верховний головнокомандувач Збройними силами) на сьогодні є ключовою ланкою у забезпеченні національної безпеки на стратегічному рівні [2; 10].

Після терористичного акту в м. Нью-Йорк 9 вересня 2001 р. Дж. Буш

видав виконавчий наказ № 13228, який поклав початок формуванню нової організаційної структури, покликаної забезпечувати безпеку країни і суспільства додатково до вже існуючої системи забезпечення національної безпеки США [2].

У жовтні 2001 р. прийнято Закон “Про боротьбу з тероризмом”, в якому розширено повноваження спецслужб, спрощено процедуру отримання правоохоронними органами санкції суду на прослуховування розмов потенційних екстремістів і пов’язаних з ними осіб, на проведення обшуків. На підставі Указу Президента від 13 листопада 2001 р. “Про затримання, обіг і розгляд справ щодо негромадян в ході війни з тероризмом” справи про міжнародний тероризм розглядають спеціальні комісії (військові комісії), а рішення приймає Президент або Міністр оборони. Нова організаційна структура, відповідно до поставлених завдань, отримала назву системи внутрішньої безпеки [2].

Спрямованість реформ у секторах безпеки і оборони США та Канади полягає у забезпеченні збереження дієвості демократичних інститутів в умовах надзвичайних ситуацій. Більше того, у США і Канаді демократія вважається основним рецептом захисту від внутрішнього екстремізму, а отже запобіжником широкому спектру внутрішніх загроз [10].

Варто пригадати і світовий досвід країн ЄС. Визначальним фактором, гарантом національного суверенітету й протидії зовнішнім загрозам для країн-членів ЄС залишається воєнно-політичний блок НАТО, до складу якого входять майже всі держави ЄС. Американська військова присутність на континенті, а особливо ядерна складова Альянсу, виступають гарантом європейської безпеки [3; 14]. Маастрихтський договір, підписаний у лютому 1992 р. СЗБП мав три “стовпці”, на яких тримається ЄС, мала вирішувати наступні завдання [2; 10]:

– захист спільних цінностей відповідно до Статуту ООН; зміцнення безпеки ЄС;

- збереження миру та міжнародної безпеки; підвищення одноосібної ролі ЄС у визначенні спільної зовнішньої політики; створення структури з планування нової політики та завчасного попередження з метою аналізу міжнародних подій і опрацювання рішень;

- запровадження посади Верховного представника з питань СЗБП.

Беручи до уваги досвід з забезпечення національної безпеки Південної Кореї, варто зазначити, що ця сфера управління бере свій початок після війни з Північною Кореєю у 1953 року. Після війни питаннями зовнішньої оборони держави формально опікувалася ООН, Південна Корея і США підписали двосторонню угоду про взаємну оборону. Згодом формування власного сектора безпеки й оборони Південної Кореї відбувалося, фактично, фахівцями США. У листопаді 1954 р. Південна Корея і США підписали Угоду про військову та економічну допомогу. Згідно з угодою, тодішні оперативні командні повноваження було замінено повноваженнями оперативного управління [2].

Пізніше, у 1970-х роках остаточно було сформовано спільну із США політику адміністрування безпеки й обороноздатності. Адміністрування забезпечення розвідувальної діяльності в аспекті національної безпеки здійснюється в обмежених формах і зводиться до організації навчання військового персоналу, організаційне супроводження діяльності американських військових підрозділів, розвитку і впровадження інноваційних технологій та новітніх технологічних розробок у систему національної безпеки й обороноздатності [10].

Південна Корея активно розвиває власні збройні сили, які доволі чисельні. Війська поділяються на діючі та резервні. У структурі збройних сил виокремлюються сухопутні війська, військово-морський флот, військово-повітряні сили, корпус морської піхоти. Особливий інтерес викликає підрозділ армії США, у якому проходить службу 1800 чоловіків – громадян Кореї “Katusa”. Керівництво армією і підрозділами здійснюється за американським

зразком [2].

Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки прагне розвивати й зміцнювати мирні відносини із сусідами, його стратегія загалом ґрунтується на сталому припущенні, що політика стримування та мирні договори можуть будь-якої миті зруйнуватися. Таким чином, латинський вислів *Si vis pacem, para bellum* (Якщо хочете миру, готуйтеся до війни) усе ще є актуальним для цієї держави. З огляду на це Ізраїль прагне підтримувати високий рівень безпеки та постійну готовність до реагування на можливу ескалацію, а також мобілізації ресурсів у стислі терміни з метою виконання обов'язку із захисту нації, забезпечення її існування та перемоги в кожній війні.

Попри те, що Стратегію національної безпеки Ізраїлю ніколи не затверджували офіційно, у державі розробили унікальну оперативну стратегію, яку успішно реалізують на практиці й постійно вдосконалюють. Від моменту створення Держава Ізраїль зіткнулася з багатьма складними викликами безпеці, які вимагали від лідерів нації сформулювати фундаментальні принципи й основи стратегії забезпечення національної безпеки. Визначені неформально підходи витримали випробування часом, а деякі з них було адаптовано та скориговано для задоволення поточних і майбутніх викликів.

Сьогодні перед Ізраїлем постала низка складних і мінливих загроз. Їхня суть полягає в тому, що головним супротивником тепер є не коаліція арабських держав, яка має на меті знищити Ізраїль шляхом масштабних наземних воєнних операцій, а недержавні організації, які практикують стратегію обмежених нападів і вторгнень на землю Ізраїлю. Хоча мета ворогів так само є незмінною – знищити Державу Ізраїль, їхній спосіб дій докорінно змінився й тепер поєднує фізичні й когнітивні зусилля, які чинять безперервний тиск на ізраїльське суспільство та позицію Ізраїлю в міжнародній спільноті.

Щоб протистояти загрозам, Ізраїль повинен діяти відповідно до визначених принципів національної безпеки, які мають як воєнний, так і соціальний вимір. Фундаментальним принципом національної безпеки Ізраїлю проголошено прагнення миру. З огляду на це Ізраїль має діяти загалом на основі оборонної стратегії, покликаної забезпечити існування держави [2]. У рамках цієї стратегії основними принципами забезпечення національної безпеки Ізраїлю є такі:

- ужиття активних воєнних та політичних зусиль для збереження миру;
- запобігання війні та уникнення конфронтації;
- надання переваги якості над кількістю (оскільки Ізраїль від початку перебуває в не вигідному становищі в порівнянні зі своїми ворогами, він має компенсувати це якісною перевагою);
- ведення бойових дій на території супротивника;
- мінімізація тривалості бойових дій для зменшення шкоди власному населенню та інфраструктурі;
- забезпечення захищеності державного кордону;
- виховання бойового духу ЗС і населення.

Стратегії соціальної безпеки Ізраїлю, визначають роль ізраїльського суспільства в національній безпеці, в загальному, їх сформульовано наступним чином:

1. Народні збройні сили. Обов'язкова служба як у регулярному війську – ЦАХАЛ, так і в резерві дає змогу виховувати та зміцнювати бойовий дух нації, що бореться за своє існування.

2. Загальний військовий обов'язок. Основними факторами, які сприяють успішним моделям народних ЗС є такі: почуття рівності, партнерства та солідарності серед усіх верств населення у справі служіння нації; цінування й удячність усім, хто служить, особливо в бойових частинах; участь більшості громадян країни в трудових зусиллях із забезпечення потреб держави.

3. Національний резерв. Усі придатні до військової служби в ЦАХАЛ громадяни (хто пройшов обов'язкову службу, національну службу або взагалі не служив), зобов'язані служити в складі національного резерву.

4. Досягнення та збереження свободи дій має найперше значення для успішного розв'язання проблем і досягнення цілей. Цей принцип забезпечує необхідну гнучкість як елемент усвідомленого використання інструментів сили.

5. Опора на власні сили має життєво важливе значення для забезпечення свободи дій.

За висновками групи дослідників Вашингтонського інституту близькосхідної політики, стратегія національної безпеки Ізраїлю базується на концепції «залізної стіни». Це передбачає, що мир можливий лише тоді, коли вороги Ізраїлю дійдуть висновку: їхні зусилля неефективні й тільки примножують власні втрати й страждання. Вони мають бути переконані, що набагато більшого можна досягти шляхом діалогу, а не через насильство. Іншим принципово важливим складником стратегії є забезпечення взаємозв'язків між суспільством, економікою, наукою і технологіями, військовими спроможностями, міжнародним становищем і зовнішньою політикою.

Ізраїль воліє використовувати політичні, а не військові інструменти, але країна має бути готовою до нав'язаної війни. Тоді в разі неможливості приборкати загрози національній безпеці політичним шляхом, держава Ізраїль буде змушена застосовувати ЦАХАЛ та інші сили безпеки. Загалом безпекові структури Ізраїлю покликано безперервно захищати державу під час миру, надзвичайних ситуацій і війн. Для цього їхні зусилля спрямовано за такими основними напрямками:

– підготовка до війни шляхом нарощування всіх видів сил (розглядають як елемент стримування);

– розроблення і ведення МАБАМ (скороч. з іврит. а-Маараха Бейн а-Мільхама – кампанія між війнами). Це одна з фундаментальних змін у системі безпеки, що передбачає не тільки підготовку до війни в міжвоєнний період, але й ведення активних наступальних заходів з опорою на ефективну розвідку. Водночас наголошують на забезпеченні спроможностей раннього завчасного запобігання щодо намірів супротивника;

– безпосереднє ведення війни. Передбачає як підтримання високої готовності ЦАХАЛ до застосування сили проти низки загроз для захисту суверенітету Ізраїлю, його громадян, так і подолання загрози й досягнення перемоги. Акцент в оборонних заходах ставлять на діях на суходолі, а перемогу вважають своєю, коли ЦАХАЛ досягнув поставлених урядом цілей у найкоротші терміни та за найнижчу можливу ціну, і коли керівництво супротивника усвідомлює: продовження конфронтації не допоможе досягти жодних цілей і призведе лише до втрати сил та засобів, яка загрожуватиме його власному політичному та особистому виживанню.

Таким чином, в країнах світу при реалізації державної політики у сфері національної безпеки суттєвий вплив здійснюють: історичні традиції, географічне положення та розмір країн (населення), укладені міжнародні договори. В цілому структура національної безпеки носить однакові світові тенденції та по функціональному призначенню умовно поділяється на СО і сили безпеки. Для підготовки та прийняття рішень в кризових ситуаціях використовують СЦ (інформаційно-аналітичні підрозділи). Враховуючи, що відповідно до вимог нормативних документів існує потреба створення СЦ в різних сферах діяльності держави та враховуючи стан створення систем реагування на кризові ситуації в Україні доцільно створити, на базі існуючої мережі СЦ, єдину державну ієрархічну мережу СЦ з елементами (складовими), які відповідають за відповідні напрямки (сфери) діяльності держави за координуючої ролі Головного СЦ України.

На підставі вищенаведених матеріалів вже сьогодні в Україні прослідковується використання окремих практик реалізації державних політик у сфері національної безпеки України (див. таблицю 3.1).

Таблиця 3.1

Реалізація державної політики у сфері національної безпеки на основі
світового досвіду

№	Досвід України	Зарубіжна практика
1	<p>Україна теж завжди намагалась підтримувати імідж надійного партнера, тому була готова за необхідності направляти підрозділи своїх Збройних сил у будь-яку частину світу, навіть якщо це не відповідало її першочерговим оборонним інтересам.</p> <p>Такий підхід є також не менш важливим для застосування в Україні знову, проте це можливо лише в майбутньому, адже нині наша держава не менш потребує підтримки, але цінним є те, що паралельно з воєнними подіями в країні, все ж здійснюється розвиток армії відповідно до кращих світових практик, особливо практик НАТО.</p>	<p>Польща – «імідж надійного партнера»</p>
2	<p>В Україні також завдяки демократії тримається система національної безпеки. Серед прикладів безпекової демократії можна навести:</p> <ul style="list-style-type: none"> – могутній волонтерський рух, що взяв на себе функції матеріально-технічного, медичного, продовольчого та ін. забезпечення воюючих частин в умовах фактичної відсутності офіційного „Тилу Збройних сил”; – організація каналів обміну полоненими, які доповнили відповідні державні механізми або ж діяли самостійно; – розгортання мас-медійних центрів, структур інформаційного спротиву пропагандистським впливам противника; – відкриття центрів психологічної та соціальної реабілітації учасників АТО; – організація антипутінських (ширше – антиросійських) виступів української діаспори у десятках країн світу від Канади до Австралії; – імплементація цінностей патріотизму в духовно-культурне життя наявних суспільних верств (насамперед підростаючого покоління) в усіх без винятку регіонах України. – стрімке, практично миттєве виникнення низки добровольчих частин і підрозділів та їх практичне застосування у протистоянні з РФ (доволі часто в ініціативному порядку). <p>Проте досі відбувається протистояння демократії та влади, коли часто думка народу не береться до уваги при ухваленні законодавчих актів, які навіть часто суперечать конституції.</p>	<p>США і Канада – демократія як основа національної безпеки</p>

Продовження табл. 3.1

3	<p>Україна також дійшла висновку, що мирні договори можуть будь-якої миті зруйнуватися і намагається бути готовою до будь-яких сценаріїв від ворога.</p> <p>Формування стратегії національної безпеки України також прагне розвивати й зміцнювати мирні, дружні відносини із сусідами, ба навіть більше, з країнами далекого сходу та США.</p> <p>Аналогічна концепція Ізраїлю «залізна стіна» вже спостерігається і в Україні. Тобто, ми вже знаємо також: мир можливий лише тоді, коли ворог дійде висновку, що їхні зусилля неефективні й тільки примножують власні втрати й страждання, що лише конструктивний діалог приведе до вирішення всіх питань.</p>	Досвід Ізраїлю
4	<p>Україна на разі теж в цій сфері залежить від компетенції відповідних органів США в галузі розвідки та контролю над безпековою ситуацією, більшість військових подій попередньо узгоджуються з сьогоднішнім безпековим партнером США.</p> <p>Практика задіяності іноземних підрозділів різних армій світу (Білорусь, Польща, США) в Україні теж стрімко розвивається.</p> <p>Керівництво армією і підрозділами також здійснюється за американським зразком та стандартами НАТО.</p>	Південна Корея – безпекова взаємодія із США

*Примітка. Складено автором на підставі джерел [2; 3; 10; 14]

3.2. Розробка стратегічних орієнтирів щодо державної політики у сфері національної безпеки України

На основі теоретичних положень, проведеного аналізу, а також даних ЗМІ розробимо проект під назвою «Нагальні вектори розвитку Міністерства оборони України».

Оглядаючи матеріали сьогодення про безпековий досвід зарубіжних держав, можемо розробити стратегічні орієнтири щодо державно-управлінських рішень у сфері національної безпеки України.

Посилаючись на досвід США, можна відзначити діяльність таємних спецслужб. Наприклад, у штаті Місісіпі Комісія з суверенітету штату Місісіпі («Сов-Ком») була державним агенством, яких губернатор Місісіпі наділяв незвичайними повноваженнями в 1956 - 1977 роках, щоби стежити за приватним життям громадян з метою підтримки расової сегрегації. Влада

використовувалася для придушення та шпигунства за діяльністю правозахисників, а також інших, кого підозрювали в настроях, що суперечать зверхності білих громадян США. Агенти «Сов-Ком» прослуховували та підслуховували громадян США, хоча деякі історики вважають цю таємну поліцію звичайним агентством. Серед іншого, «Сов-Ком» співпрацювала з Ку-клукс-кланом і брала участь у маніпуляціях присяжних, щоби досягти своїх цілей. Це агентство припинило свою діяльність у 1973 р., але офіційно не було розпущено до 1977 р.

Тому, на нашу думку, не вистачає структурного підрозділу в оборонній сфері, де варто розширити список професій, наприклад, у сфері незалежного нагляду для кваліфікованих та компетентних спеціалістів, які б працювали Уповноваженими представниками від Міністерства оборони України на всіх рівнях управління для антикорупційної політики та антитерористичної діяльності (щоб виявляти заздалегідь підготовлені ворогом провокації, шкоду та тероризм всередині країни).

Виходячи з вищезазначеного прикладу, для України необхідно ухвалити закон, який передбачав би створення та надання широких повноважень таємним спецслужбами національної безпеки України, а також спрощення процедури отримання такими органами прослуховування розмов потенційних підозрілих і пов'язаних з ними осіб, та спрощена щодо них процедура проведення обшуків.

Крім того, позитивним є досвід іноземних країн у сфері безпекових розслідувань, коли фото-, звуко- та відеодокази є прямими та беззаперечними при проведенні безпекових заходів як на державному, так і на місцевих рівнях управління національною безпекою.

Також слід розглянути, на нашу думку, приклад практичних принципів забезпечення національної безпеки Ізраїлю, що згадувалися в цій підтемі. Тут можна провести паралелі з Україною і стає зрозумілим цей очевидний факт, що Україна має бути готовою до будь-якого сценарію. Тому потреба великої

армії України або її науково-технічне оснащення буде безпосередньо пов'язана як з можливими спробами реваншу Росії, так і її можливим розпадом – це має бути затверджено законодавчо в Стратегії національної безпеки України.

Спираючись на досвід зовнішніх розвідувальних служб Ізраїлю, серед яких варто відзначити «Моссад» – служба розвідки, що повинна виконувати роль гаранта безпеки євреїв по всьому світу, варто запровадити аналогічну службу і в Україні, адже це буде дуже ефективним і потужним важелем країни. Тут таємна діяльність ґрунтується на сучасних технологіях, використанні найновіших досягнень в області шпигунства, підтримуючи зв'язки з дружніми службами.

Крім того, вкрай необхідно внести потужне агітування, спрямоване на підняття бойового духу народу, усвідомлення кожним постійної, необхідної для виживання потреби робити щось для фронту, для перемоги і виховувати в кожній людині лють та такого ставлення до ворога, на яку він заслуговує, готовність його знищувати при найменшій нагоді, а отже і розуміння того, що гуманізм, толерантність до ворога призводять тільки до надмірних втрат серед наших воїнів і друзів. Це можливо здійснити шляхом імплементації та вдосконалення Стратегії щодо національно-патріотичного виховання, додавши окремі пункти та створення офіційно цивільної структури.

Пропонуємо також розглянути деякі пропозиції за сферами управлінської діяльності.

Варто зазначити, що довгостроковою загрозою національній безпеці є імпорту вугілля для роботи ТЕС, паливних збірок для роботи АЕС) та проблеми, які супроводжуються їх використанням: економічні, соціальні, екологічні. Натомість, розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) зможе суттєво зміцнити енергетичну безпеку держави.

Тому місією Енергетичної стратегії України до 2050 року є створення умов для сталого розвитку національної економіки через забезпечення доступу до надійних, стійких і сучасних джерел енергії.

До 2050 року енергетичний сектор має бути максимально наближений до кліматичної нейтральності. Це означатиме наявність чистої енергії, подолання енергетичної бідності, розвиток інноваційної та децентралізованої енергосистеми, повноцінне функціонування національних енергетичних ринків і їх інтеграцію в міжнародні.

Цілями Енергетичної стратегії України 2050 є:

- Досягнення максимального рівня кліматичної нейтральності;
- Максимальне скорочення використання вугілля в енергетичному секторі;
- Оновлення та модернізація енергетичної інфраструктури;
- Підвищення ефективності використання ресурсів в енергетичному секторі;
- Всебічна інтеграція з ринками Європейського Союзу та ефективне функціонування внутрішніх ринків;
- Розвиток альтернативних джерел енергії, нових продуктів та інноваційних рішень в енергетичному секторі.

Технічну допомогу у розробці Енергетичної стратегії України до 2050 року надає уряд Великої Британії. Консультантом проєкту обрано компанію KPMG, яка має досвід роботи над стратегіями для приватного та державного сектору. Робота над стратегією відбувається із залученням експертного середовища, громадськості та представників провідних компаній енергетичного сектору.

Вважаємо, що для реалізації енергетичної стратегії України до 2050 року необхідно надати більший пріоритет з державного бюджету.

Щодо фінансової та нормотворчої складової національної безпеки, то тут існує зростаючий дефіцит фінансових ресурсів, що ускладнює виділення коштів для забезпечення виробництва та закупівлі у необхідних обсягах сучасних зразків озброєння та військової техніки, тому джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня

ефективність державних органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики.

Непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище, погіршення соціально-економічного становища може спричинити ще більше посилення еміграції, що призведе до посилення «відтоку» з України досвідчених кваліфікованих спеціалістів та молодих талановитих кадрів» [15].

Тому необхідно негайно скоротити виплату суддям, прокурорам, депутатам, чиновникам різних рівнів зарплат, премій і пенсій у сотні тисяч гривень і внести для цього зміни до законодавства з тим, щоб під час воєнного стану зарплати і пенсії не перевищували середніх по Україні, а вивільнені кошти спрямувати на закупівлю всього необхідного для військових потреб, адже по цей час потреби військових у великій мірі забезпечуються волонтерами за рахунок пожертв людей, бо в бюджеті грошей з дивних причин немає.

Разом із тим Україна має бути завжди готовою до агресії з боку рф, навіть тоді, коли буде підписаний мирний договір. Людям, котрі щиро вірять у те, що справедливість може бути виключно з кулаками, нічого не варто напасти знову. Тож кордони з рф мають бути надійно захищені та обладнані надійним парканом, як от з досвіду Польщі, Фінляндії, Литви та Латвії. Тут ще варто запропонувати розвинути ідею про створення «сірої зони» на територіях рф з прикордонними областями України задля забезпечення нацбезпеки, збереження мільйонів життів та важливої інфраструктури нашої країни.

Також з метою підтримання іміджу, що Україна мирна держава з давньою історією та культурою, яка готова до бою в разі виникнення загроз її суверенітету, незалежності та територіальній цілісності, варто прийняти рішення, яке дозволило би бійцям, які стали героями України, надати

безкоштовно або на пільгових умовах земельні ділянки на прикордонних з росією територіях.

Що стосується українського національного бренду в ретроспективі, то новий бренд має на меті замінити в масовій свідомості усі неприємні асоціації. Повномасштабна військова агресія рф проти України призвела до появи нових ініціатив у брендингу нації, які відповідатимуть вимогам воєнного часу та допоможуть інформувати світ про хід війни. Так, до прикладу, новим національним брендом України стала мужність українського народу, який рішуче виступає проти більшої «другої світової армії». Кампанія Brave.ua має дві мети: перша – підняти дух українського народу у важкій боротьбі з агресорами, друга – закликати міжнародне співтовариство підтримати Україну та її захисників, поширити інформацію про конфлікт і заохочувати іноземні уряди до боротьби за перемогу. У рамках акції на вулицях міст різних країн світу розклеювалися банери, що розповідали про українську мужність, а в Інтернеті проводилися тематичні флешмоби, наприклад, з використанням маски «Паспорт мужності» або створення постів про українську сміливість і її прояви [7].

Таким чином, Проект «Нагальні вектори розвитку Міністерства оборони України» передбачає ряд стратегічних управлінських рішень щодо розвитку соціально-економічної системи в сфері національної безпеки на всіх рівнях управління. Узагальнюючи, можна відзначити основні напрямки даного стратегічного документу:

- надання безкоштовно або на пільгових умовах земельних ділянок військовим героям у прикордонних областях з рф;
- нарощення великої армії або її науково-технічне оснащення на законодавчому рівні;
- підвищення розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та надання більшого пріоритету з державного бюджету енергетичній стратегії України;

- розвиток ідеї про створення сірої зони на території РФ з прикордонними областями України, можливо, шляхом допомоги іншим поневоленим росією націям;
- розвиток національного бренду шляхом вирішення соціальних проблем, створення широкої мережі інформаційної промоції за кордоном;
- скорочення виплат суддям, прокурорам, депутатам, чиновникам різних рівнів зарплат, премій і пенсій у сотні тисяч гривень, щоб під час воєнного стану дані зарплати і пенсії не перевищували середніх по Україні;
- спрощення доступу для таємних спецслужб процедур проведення обшуків, фото-, звуко- та відеодоказування, що стане прямим та беззаперечним доказуванням при проведенні безпекових заходів як на державному, так і на місцевих рівнях управління національною безпекою;
- створення служби розвідки, що повинна виконувати роль гаранта безпеки українців по всьому світу, додатково внести положення щодо агітування, спрямованого на підняття бойового духу народу, чітке окреслення ворога як такого на рівні національної свідомості;
- створення таємних спецслужб національної безпеки України та надання їм широких повноважень у сфері незалежного спостереження на всіх рівнях управління для антикорупційної політики та антитерористичної діяльності (щоб виявляти заздалегідь підготовлені ворогом провокації, шкоду та тероризм всередині країни).

ВИСНОВКИ

У роботі теоретично узагальнено засади забезпечення державної політики у сфері національної безпеки державно-управлінські рішення та проаналізовано сучасний стан державної політики у сфері національної безпеки, розроблено стратегічні орієнтири щодо державної політики у сфері національної безпеки України.

1. З'ясовано сутність та основний зміст національної безпеки. Тому національну безпеку в цілому та її складові можна розглядати як стан без небезпеки, тоді як ідеальний рівень національної безпеки – як мету, спосіб або необхідну умову та стан важливої діяльності окремих осіб, соціальних груп, суспільства.

Наразі в Україні необхідно чітко законодавчо закріпити поняття «система національної безпеки» та «система забезпечення національної безпеки», а також принципи побудови та функціонування системи забезпечення національної безпеки.

2. Проаналізувавши основні етапи та засади реалізації державної політики у сфері національної безпеки в Україні, було визначено, що постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» є документом про напрями зовнішньої політики, який став основою і, в певному сенсі, каталізатором насичення української зовнішньої політики, нормативно-правового простору в Україні, загалом, суспільно-політичною свідомістю щодо проблем національної безпеки.

Конституційний рівень діяльності з питань національної безпеки України беззастережно засвідчував не лише повний розрив з радянським минулим, а й безпосередню причетність легітимних гілок влади до цієї надважливої сфери державної діяльності.

Загалом, історично відбилося, що війна України з росією має величезний вплив на решту світу. Важко визначити весь масштаб цього факту, але одне

можна сказати точно: Україна довела, що гідна бути лідером європейської та світової політики.

3. Нормативно-правові положення у сфері забезпечення національної безпеки України мають специфіку. Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки складається з низки законів і підзаконних актів, які створюють нормативно-правове поле для функціонування системи національної безпеки та реалізації її мети. У широкому сенсі стосується Конституцію України, Закон України «Про національну безпеку України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Службу безпеки України», законів України, указів та розпоряджень Президента України, пов'язаних із забезпеченням національних, регіональних та міжнародної безпеки, і міжнародно-правові акти, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, які визначають компетенцію суб'єктів системи забезпечення національної безпеки, а також галузеві нормативно-правові акти у формі наказів, розпоряджень, розпоряджень, положень, положень, , правила, інструкції тощо.

4. Проаналізовано особливості реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні. Згідно з аналізом особливостей реалізації державної політики у сфері національної безпеки на регіональному рівні, плани основних заходів цивільного захисту місцевої ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Хмельницького району на 2019-2023 рр. виконано на 100 %.

Очікувані й подальші результати в галузі забезпечення законності правопорядку, прав і свобод громадян, оборонної роботи у Хмельницькій територіальній громаді: підвищення ефективності заходів протидії злочинності, у т. ч. у сфері економіки; зниження рівня корупції; запобігання поширенню наркоманії та пияцтву; підвищення ефективності профілактичної роботи; забезпечення належного правопорядку та громадської безпеки, захист прав і свобод, законних інтересів та майна громадян від злочинних посягань.

5. Визначено світовий досвід в реалізації державної політики у сфері національної безпеки та проведено паралелі з українською практикою. Описано вже реалізовані державні рішення у сфері національної безпеки на основі світового досвіду.

Загалом, в країнах світу при реалізації державної політики у сфері національної безпеки суттєвий вплив здійснюють: історія, традиції, географічне положення та розмір країн (населення), укладені міжнародні договори. В цілому, структура національної безпеки носить однакові світові тенденції та по функціональному призначенню умовно поділяється на сили оборони і сили безпеки.

Особливої уваги заслуговує досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки, так як політика цієї країни дуже подібна до політики України у даній сфері. Фундаментальним та схожим з українським принципом національної безпеки Ізраїлю є прагнення миру, а сама стратегія національної безпеки Ізраїлю базується на концепції «залізної стіни», що на даний момент можемо спостерігати і на прикладі нашої держави.

6. Розроблено стратегічні орієнтири щодо державної політики у сфері національної безпеки України та запропоновано Проект «Нагальні вектори розвитку Міністерства оборони України». Узагальнюючи, можна відзначити основні напрямки даного стратегічного документу:

- надання безкоштовно або на пільгових умовах земельних ділянок військовим героям у прикордонних областях з РФ;
- нарощення великої армії або її науково-технічне оснащення на законодавчому рівні;
- підвищення розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) України;
- розвиток ідеї про створення сірої зони на території РФ з прикордонними областями України з метою забезпечення безпеки територій держави;

- розвиток національного бренду шляхом промоції за кордоном;
- скорочення виплат чиновникам різних рівнів;
- спрощення доступу для таємних спецслужб процедур проведення обшуків, фото-, звуко- та відеодоказування;
- створення служби розвідки, що повинна виконувати роль гаранта безпеки українців по всьому світу;
- створення таємних спецслужб з незалежного спостереження на всіх рівнях управління для попередження корупції та терористичної діяльності.

На заключення, знайшов наочне підтвердження зростаючого успіху державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України давній постулат ООН: меншість перемагає більшість, коли вона згуртована і свідома своєї мети».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України / А. Дацюк, В. Садовський, О. Полтораков, Р. Марутян URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analizpolityky-NB-pravl-final.pdf> (дата звернення – 05.06.2023).
2. Білошицький В. І. Демократичні засади цивільно-військових відносин: зарубіжний досвід і Україна : дис. ... канд. політ. наук спец.: 23.00.02. Київ, 2015. 197 с.
3. Бліхар В., Бліхар М., Копитко М., Омельчук О., Башук В., Живко З., Вінічук М., Стадник М. Національна безпека держави: філософсько-правовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький: Вид-во ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с
4. Гаврильців М. Т. Інформаційна безпека держави у системі національної безпеки України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 2. С. 200- 203.
5. Глазов О.В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. Політологія. Наукові праці. 2011. Вип. 143, Т. 155. С. 42–46.
6. Головний сайт: Хмельницька районна державна адміністрація. URL: <http://km-rda.gov.ua/> (дата звернення – 05.06.2023).
7. Головний блог. Національний бренд України: кризь призму сприйняття держави за кордоном. URL: <https://adastra.org.ua/blog/nacionalnij-brend-ukrayini-kriz-prizmuspriinyattya-derzhavi-za-kordonom> (дата звернення – 05.06.2023).
8. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n407> (дата звернення – 05.06.2023).
9. Ільницька І. Начальник Хмельницької ОВА пояснив, як відбуватимуться перевезення під час повітряної тривоги. 3849.com.ua - Сайт міста Кам'янця-Подільського. URL:

<https://www.3849.com.ua/news/3441683/nacalnik-hmelnickoi-ova-poasniv-ak-vidbuvatimutsa-perevezenna-pid-cas-povitranoi-trivogi> (дата звернення – 05.06.2023).

10. Кондратьєв Я.Ю., Ліпкан В.А. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. Київ : Національна академія внутрішніх справ України. 2003. 20 с.

11. КУ: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print> (дата звернення – 05.06.2023).

12. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / Резнікова О. О. та ін. Київ : НІСД, 2015. 58 с. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення: 19.06.2021).

13. Лисецький Ю.М., Павленко Д.Г., Семенюк Ю.В. Національна безпека України: організаційно-правові аспекти. URL: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.4/18> (дата звернення – 05.06.2023).

14. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С., Яковенко О.О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. Київ : Текст, 2006. 256 с.

15. Мельник С. Адміністрування національної безпеки й оборони органами військового управління у державах Азії (на прикладі Японії, Китаю, Південної Кореї). Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 2(18). С. 55–60.

16. Мосейко А. Г., Негодченко В. О. Досвід Сполучених штатів Америки щодо публічного адміністрування в сфері національної безпеки. Право і суспільство. 2019. № 4. С. 323–329. <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-4-48> (дата звернення – 05.06.2023).

17. Перелигін Є. Корейські уроки політики безпеки. ZN.UA : веб-сайт. URL: <https://dt.ua/internal/koreyskiurokipolitiki-bezpeki-.html> (дата звернення: 2.06.2023).

18. Петришин О., Погребняк С., Смородинський В. Теорія держави і права. Київ. 2014. 368 с.
19. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 05.05.2011 р. № 547/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/547/2011#Text> (дата звернення – 05.06.2023).
20. Підготовка нових членів ЄС – країн-сусідів України до вступу в Шенген і виклики для України: матер. Міжнар. «круглого столу» експертів / С. І. Мітряєва (голов. ред.); УФНІСД, Фонд ім. Фрідріха Еберта. Ужгород, 2007. С. 32.
21. Положення про місцеву державну адміністрацію: Указ Президента України від 14.04.1992 р. № 252: (у ред. Указу Президента від 24.07.1992 р. № 394/92). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252/92> (дата звернення – 05.06.2023).
22. Правова політика України: концептуальні засади і механізми формування. Науково-практична конференція. Київ. 2013. 160 с
23. Про доктрину інформаційної безпеки України. Указ Президента України від 08.07.2009 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/514/2009> (дата звернення – 05.06.2023).
24. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення – 05.06.2023).
25. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України. Закон України від 01.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення – 03.06.2023).
26. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України. Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-80#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

27. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586 – XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення – 05.06.2023).

28. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 08.06.2023).

29. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

30. Про Раду національної безпеки і оборони України. Закон України від 05.03.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

31. Про Стратегію національної безпеки України ”Безпека людини – безпека країни”. Указ Президента України від 14.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

32. Про Стратегію національної безпеки України „Україна у світі, що змінюється”. Указ Президента України від 08.06.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2012#n6> (дата звернення – 05.06.2023).

33. Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України від 12.02.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

34. Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України від 26.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> (дата звернення – 05.06.2023).

35. Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2005 р. №

179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-%D0%BF> (дата звернення – 05.06.2023).

36. Програма економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2022 рік. URL: https://khm.gov.ua/sites/default/files/pdf/proekt_programa_2022.pdf (дата звернення – 05.06.2023).

37. Програма економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2021 рік. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/08021020_dod.pdf (дата звернення – 05.06.2023).

38. Програма економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2020 рік. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/07350319_dod.pdf (дата звернення – 05.06.2023).

39. Сектор безпеки і оборони України : стратегічне керівництво та військове управління : монографія. Саганюк Ф. В. та ін. за ред. Руснака І. С. Київ : ЦЗ МО та ГШ ЗС України. 2018. 230 с

40. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України : навч. посіб. Ч. 3 : Державна політика та основи стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Київ : НАДУ, 2010. С. 55–61.

41. Смолянюк В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163-186.

42. Степико М. Т. Українська ідентичність у глобалізованому світі: монографія. Харків : Майдан, 2020. 258 с.

43. Стратегія воєнної безпеки України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>. (дата звернення – 05.06.2023).

44. Стратегія національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>. (дата звернення – 05.06.2023).

45. Хмельницька обласна військова адміністрація – Офіційне

інтернет-представництво. URL: https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/положення-РОЗ-517_2021-24.05.2021.pdf (дата звернення – 01.06.2023).

46. Хмельницька обласна військова адміністрація – Офіційне інтернет-представництво. Хмельницька обласна військова адміністрація – Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/> (дата звернення – 01.06.2023).

47. Хмельницька ОДА (ОВА). Telegram. URL: <https://t.me/khmelnyskaODA/152> (дата звернення – 01.06.2023).

48. Шаповалова, І. О. Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації: взаємодія і проблеми розмежування повноважень. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. Том 17. № 3. С. 76-80.

49. Longhurst K. Od roli konsumenta do roli producenta. Nowy czlonek “starego” Sojuszu. Polska jako nowy aktor w euroatlantycznej polityce bezpieczenstwa. pod red. O. Osicy, M. Zaborowskiego. Warszawa: Fundacja Centrum Stosunkow Miedzynarodowych. 2002. S. 61-82.

50. Treaty on European Union – Maastricht Treaty. URL: http://europa.eu/eulaw/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf (accessed: 22.05.2023).

51. Yaakov Amidror. Israel’s National Security Doctrine / URL: <https://jiss.org.il/en/amidror-israels-national-security-doctrine/> (дата звернення – 05.06.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

№	Номер пункту*	Ризики зі сторони російської федерації згідно Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року
1.	15	Зростають виклики трансатлантичній та європейській єдності, що може спричинити ескалацію наявних і виникнення нових конфліктів. Ситуацією намагається скористатися російська федерація, яка продовжує збройну агресію проти України.
2.	16	росія використовує Чорноморсько-Каспійський регіон, окупований Крим як "міст" на Балкани, у Середземномор'я, на Близький Схід і у Північну Африку. Для зміцнення позицій у Європі російська федерація застосовує енергетичну та інформаційну "зброю", намагається впливати на внутрішньополітичну ситуацію у європейських державах, підживлює тривалі конфлікти, збільшує військову присутність у Східній Європі.
3.	17	Для відновлення свого впливу в Україні російська федерація, продовжуючи гібридну війну, системно застосовує політичні, економічні, інформаційно-психологічні, кібер-і воєнні засоби. Посилюються угруповання збройних сил російської федерації та його наступальний потенціал, регулярно проводяться масштабні військові навчання поблизу державного кордону України, що свідчить про збереження загрози військового вторгнення. Зростає мілітаризація територій тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Зберігається загроза з боку російської федерації вільному судноплавству у Чорному та Азовському морях, Керченській протоці.
4.	18	російська окупаційна адміністрація та збройні формування російської Федерації на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, в окремих районах Донецької та Луганської областей України грубо порушують права й свободи людини і громадянина, їх діяльність загрожує безпеці України, інших держав Балто-Чорноморського регіону.
5.	19	Спеціальні служби іноземних держав, насамперед російської федерації, продовжують розвідувально-підривної діяльність проти України, намагаються підживлювати сепаратистські настрої, використовують організовані злочинні угруповання і корумпованих посадових осіб, прагнуть зміцнити інфраструктуру впливу.
6.	20	Деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України, використовуючи суспільні протиріччя, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти, підриває суспільну єдність. Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цієї загрози.
7.	21	Сучасні темпи переозброєння Збройних Сил України, інших складових сил оборони на новітні (модернізовані) зразки не забезпечують потреби у заміні основних видів озброєння та військової техніки радянського виробництва, які у найближчій перспективі вичерпають свій ресурс. Зростає дефіцит фінансових ресурсів ускладнює виділення коштів для забезпечення виробництва та закупівлі у необхідних обсягах сучасних зразків озброєння та військової техніки, що разом із дисбалансом воєнних потенціалів України та російської федерації обумовлює необхідність розробки нової стратегії воєнної безпеки.

*Номер пункту у Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року.
Примітка: складено авторами за [10].

Рис. Екзогенні загрози національним інтересам та безпеці України зі сторони російської федерації визначені до повномасштабного збройного вторгнення на територію України

Додаток Б

Стаття 9. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану	
доповнено частинною третьою згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022	3. В умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.
доповнено частинною п'ятою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022	5. У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо: 1) передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; 2) створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги; 3) боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями; 4) поводження з небезпечними відходами.
доповнено частинною десятою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022	10. У період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації", Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" та Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання".
Стаття 8. Заходи правового режиму воєнного стану	
Пункт 19 частини першої статті 8 в редакції Закону № 2394-IX від 09.07.2022	19) проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони;
Частину першу статті 8 доповнено пунктом 25 згідно із Законом № 2394-IX від 09.07.2022	25) запроваджувати інші заходи, передбачені нормами міжнародного гуманітарного права.
Стаття 11. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану	
доповнено новою частинною згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022	2. Президент України у період дії воєнного стану може прийняти рішення про відсторонення від займаної посади посадової особи, призначення на посаду та звільнення з посади якої віднесено до його повноважень, та покладення на відповідний період виконання обов'язків на іншу особу. Особа, на яку покладається виконання обов'язків відповідно до цієї частини, повинна відповідати вимогам, визначеним законом для зайняття відповідної посади, з урахуванням положень цього Закону.

Стаття 12. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану	
12 доповнено частинною четвертою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022	4. У період дії воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на яку та звільнення з якої віднесено до повноважень Верховної Ради України, крім підстав, передбачених спеціальними законами, також у разі висловлення недовіри такій посадовій особі (за винятком посадових осіб, призначення на посади та звільнення з посад яких здійснюється Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України). Питання про висловлення недовіри може бути ініційовано Головою Верховної Ради України або не менш як однією четвертою народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Таке питання розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України невідкладно згідно з Регламентом Верховної Ради України, без урахування процедур, передбачених спеціальними законами, що визначають правовий статус відповідних посадових осіб. Рішення про висловлення недовіри вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України. Висловлення Верховною Радою України недовіри має наслідком звільнення посадової особи із займаної посади.
Стаття 12-1. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану	
Частину першу статті 12-1 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 2394-IX від 09.07.2022	1. Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: 4) після початку збройного конфлікту здійснює заходи щодо створення відповідно до норм міжнародного гуманітарного права безпечних зон, організованих у спосіб, який дає змогу забезпечити захист цивільних осіб;
Частину першу статті 12-1 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 2526 IX від 16.08.2022	1. Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: 5) визначає особливості здійснення оборонних та публічних закупівель із забезпеченням захищеності державних замовників і замовників від воєнних загроз.
Стаття 15. Повноваження військових адміністрацій	
Пункт 25 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021; в редакції Закону № 2394-IX від 09.07.2022	25) встановлення посиленої охорони та забезпечення у взаємодії з відповідними суб'єктами господарювання сталого функціонування важливих об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення;

Рис. Зміни до Закону України «Про введення правового режиму воєнного стану» після 24 лютого 2022 року для дієвого забезпечення національної безпеки

Додаток В

Програми економічного та соціального розвитку Хмельницької області на 2022 рік безпека (та збереження довкілля) буде забезпечуватися шляхом реалізації заходів:

- розроблення Регіонального плану управління відходами у Хмельницькій області до 2030 року;
- впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів та будівництво нових сучасних сміттєпереробних заводів, сміттєсортувальних ліній;
- підвищення готовності органів управління до оперативного реагування шляхом удосконалення регіональної та створення місцевих систем централізованого оповіщення;
- виконання заходів з приведення захисних споруд цивільного захисту, у стан готовий до використання за призначенням;
- попередження загроз виникнення надзвичайних ситуацій на територіях області з найбільш напруженим техногенним та екологічним станом;
- попередження загроз виникнення надзвичайних ситуацій на територіях області з найбільш напруженим техногенним та екологічним станом;
- забезпечення здійснення постійного моніторингу стану травматизму невиробничого характеру, вжиття дієвих заходів з попередження причин його виникнення, зменшення негативних наслідків з подальшим оприлюдненням результатів у засобах масової інформації;
- здійснення організаційних та інформаційних заходів щодо впровадження свідомого ставлення населення до питань безпеки життєдіяльності, здорового способу життя, підвищення рівня обізнаності громадян заходам безпеки у сфері, не пов'язаній з виробництвом;

— використання реклами, радіо та телебачення з метою пропаганди профілактики невиробничого травматизму. впровадження протипожежних заходів у будівлях закладів соціальної сфери;

— запобігання загибелі людей на водних об'єктах, шляхом визначення та облаштування місць масового відпочинку людей на водних об'єктах та оснащення комунальних аварійно-рятувальних служб необхідним обладнанням, забезпечення їх атестації та підготовки особового складу до дій за призначенням;

— створення (оновлення) запасу засобів індивідуального захисту органів дихання для непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованих зонах хімічно-небезпечних об'єктів;

— приведення територій, забруднених боєприпасами та іншими вибухонебезпечними предметами, у безпечний стан.

Додаток Г

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядження голови обласної
державної адміністрації
від 12.01.2022 року № 6/2022-р

План

основних заходів цивільного захисту територіальної підсистеми єдиної державної системи
цивільного захисту на 2022 рік (уривок)

№ з/п	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання
Заходи з удосконалення територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту			
1	Організація та виконання заходів з удосконалення системи централізованого оповіщення населення	Райдержадміністрації, виконавчі органи міських, селищних та сільських рад, управління з питань цивільного захисту населення облдержадміністрації (далі – управління з питань ЦЗН ОДА)	
	надання допомоги керівництву органів місцевого самоврядування щодо виконання заходів з удосконалення місцевих систем оповіщення населення (встановлення пристроїв автодозвону, гучномовців та сигнально-гучномовних пристроїв)	Управління з питань ЦЗН ОДА	Протягом року
	перевірка працездатності елементів регіональної централізованої та місцевих систем оповіщення в містах Камянець-Подільський, Славута, Шепетівка, Нетішин, Ізяслав, Полонне, Шепетівському та Камянець-Подільському районах	Управління з питань ЦЗН ОДА	У ході проведення командно-штабних навчань та комплексних перевірок
	організація заходів з обслуговування автоматизованого робочого місця “АРМ Region”, додаткових модулів перехоплення ФМ радіостанцій та пристроїв відтворення інформації	Управління з питань ЦЗН ОДА, райдержадміністрації спільно з ТОВ НВП “Озон С”	Щоквартально
	контроль за організацією та виконанням заходів зі створення та удосконалення місцевих систем оповіщення в райдержадміністраціях, виконавчих органах міських, селищних та сільських рад (виділення та освоєння коштів відповідно до	Управління з питань ЦЗН ОДА	Протягом року, до 15 грудня

№ з/п	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання
Заходи з підготовки та визначення стану готовності до виконання завдань за призначенням органів управління, сил та засобів територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту			
36	Організація та проведення командно-штабних навчань з органами управління та силами цивільного захисту Хмельницької територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (з визначенням стану готовності до виконання завдань цивільного захисту в мирний час та в особливий період) під керівництвом ДСНС України	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області, начальники обласних спеціалізованих служб цивільного захисту, райдержадміністрації, міські, селищні та сільські ради	Червень
37	Проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту щодо переведення територіальної підсистеми з режиму функціонування в мирний час на режим функціонування в особливий період	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області, начальники обласних спеціалізованих служб цивільного захисту, райдержадміністрації, міські, селищні та сільські ради	IV квартал
38	Організація та проведення командно-штабних навчань з органами управління та силами цивільного захисту ланок Хмельницької територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (з визначенням стану готовності до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період) у: Камянець-Подільському районі Красилівській міській раді Волочиській міській раді	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області, начальники обласних спеціалізованих служб цивільного захисту, Камянець-Подільська райдержадміністрація, Красилівська та Волочиська міські ради	Квітень Вересень Жовтень
39	Проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту ланок територіальної підсистеми цивільного захисту: Хмельницької міської ради Старокостянтинівської міської ради Шепетівського району Дунаєвецької міської ради Ізяславської міської ради	Шепетівська райдержадміністрація, Хмельницька, Старокостянтинівська, Дунаєвецька та Ізяславська міські ради	Лютий Березень Травень Серпень Жовтень

№ з/п	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання
Заходи з контролю за додержанням та виконанням вимог законодавства з питань техногенної та пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру			
54	Організація та проведення перевірок діяльності щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб (у разі їх утворення), зокрема: <u>комплексних перевірок у:</u> Ізяславській міській раді Полонській міській раді Шепетівській міській раді Нетішинській міській раді Шепетівському районі (в Шепетівській райдержадміністрації, Білогірській, Ямпільській, Плузненській, Понінківській, Грицівській селищних радах, Сахновецькій, Берездівській, Крупецькій, Улашанівській, Ганопільській, Ленковецькій, Судилківській та Михайлюцькій сільських радах) контрольної перевірки у: Славутській міській раді	ГУ ДСНС України в області, управління з питань ЦЗН ОДА, Шепетівська райдержадміністрація, міські, селищні та сільські ради Шепетівського району	Березень Квітень Липень Серпень Листопад Жовтень
55	Організація та здійснення перевірок місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій щодо стану готовності:		
	до пропуску льодоходу, повені та паводків	ГУ ДСНС України в області, управління з питань ЦЗН ОДА, Регіональний офіс водних ресурсів	Лютий-березень
	місце масового відпочинку та оздоровлення громадян	ГУ ДСНС України в області	Травень-червень
	місце масового відпочинку населення на водних об'єктах	ГУ ДСНС України в області	Травень-червень
	закладів освіти до 2022 – 2023 навчального року	ГУ ДСНС України в області, Департамент освіти, науки, молоді та спорту ОДА, міські, селищні та сільські ради	Липень
56	Визначення стану готовності:		
	державних, комунальних аварійно-рятувальних служб і формувань до дій за призначенням	ГУ ДСНС України в області, управління з питань ЦЗН ОДА	Березень-травень
	підприємств, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, комунальних та інших підприємств, установ, організацій, що мають у віданні ліси і сільськогосподарські угіддя, до їх протипожежного захисту в пожежонебезпечний період	ГУ ДСНС України в області, обласне управління лісового та мисливського господарства, управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин облдержадміністрації	Березень-червень
57	Здійснення контролю за виконанням заходів із забезпечення персоналу радіаційно і хімічно-небезпечних об'єктів, працівників підприємств,	ГУ ДСНС України в області, управління з питань ЦЗН ОДА	Протягом року, до 25 грудня

№ з/п	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання
	<i>Заходи з підготовки керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту та населення до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій</i>		
	Навчання керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією заходів цивільного захисту в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту та навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Хмельницької області	Навчально-методичний центр, райдержадміністрації, міські, селищні та сільські ради, спеціалізовані служби цивільного захисту спільно з підприємствами, установами та організаціями	Відповідно до планів комплектування
	Нарада керівного складу цивільного захисту області з підведення підсумків роботи у 2021 році та визначення завдань на 2022 рік	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області, спеціалізовані служби цивільного захисту, райдержадміністрації, міські, селищні та сільські ради	Січень
	Участь у зборах щодо організації та здійснення заходів цивільного захисту з керівниками підрозділів (працівниками) з питань цивільного захисту місцевих органів виконавчої влади на базі Одеської облдержадміністрації	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області	Жовтень
	Організація та проведення показового навчання з питань цивільного захисту на базі одного з підприємств, що входить до складу однієї із	Управління з питань ЦЗН ОДА, ГУ ДСНС України в області, Навчально-методичний центр	До 25 грудня

Заступник керівника апарату адміністрації

Зоряна ДАВИДЧУК

Виконав: студент 4 курсу за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

_____ Ростислав СТРИХАРЧУК

Науковий керівник: завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Робота допущена до захисту:

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ